

КРАЈ ВЕЛИКОГ РАТА – ПУТ КА НОВОЈ ЕВРОПИ

THE END OF THE GREAT WAR – THE ROAD TO NEW EUROPE

Институт за
стратегијска истраживања
Strategic Research Institute

Историјски институт
Institute of History

Institute of History
Collection of Works, vol. 41
Strategic Research Institute

THE END OF THE GREAT WAR – THE ROAD TO NEW EUROPE

Editors

Aleksandar Rastović, Institute of History
Miljan Milkić, Strategic Research Institute

Belgrade 2020

Историјски институт
Зборник радова, књ. 41
Институт за стратегијска истраживања

КРАЈ ВЕЛИКОГ РАТА – ПУТ КА НОВОЈ ЕВРОПИ

Уредници

Александар Растовић, Историјски институт
Миљан Милкић, Институт за стратегијска истраживања

Београд 2020.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Проф. др Јарослав В. Вишњаков, Институт за међународне односе
/Универзитет/, Министарство спољних послова, Москва, Русија
Пуковник др Далибор Денда, Институт за стратегијска истраживања
Академик Љубодраг Димић, САНУ
Пуковник др Миљан Милкић, Институт за стратегијска истраживања
Проф. др Ђузепе Мота, Сапиенца Универзитет Рим, Италија
др М. Кристијан Ортнер, Војно-историјски музеј у Бечу, Аустрија
Др Ефпраксија С. Пасхалиду, Директорат за војну историју КоВ, Атина, Грчка
Проф. др Александар Раствовић, Историјски институт Београд
Др Срђан Рудић, Историјски институт Београд
Др Биљана Стојић, Историјски институт Београд
Др Славенко Терзић, дописни члан САНУ
Проф. др Арпад Хорњак, Универзитет у Печују, Мађарска
Др Јована Шаљић, Историјски институт Београд
Др Јованка Шарановић, Институт за стратегијска истраживања

EDITORIAL BOARD

Assoc. Prof. Yaroslav V. Vishnyakov, PhD, Moscow State Institute of International
Relations /University
Col Dalibor Denda, PhD, Strategic Research Institute, Belgrade
Academician Ljuborag Dimić, SASA
Col Miljan Milkić, PhD, Strategic Research Institute, Belgrade
Prof. Giuseppe Motta, PhD, Sapienza University, Rome
M. Christian Ortner, PhD, Museum of Military History, Vienna
Efpraxia S. Paschalidou, PhD, Hellenic Army General Staff/Army History Directorate, Athens
Prof. Aleksandar Rastović, PhD, Institute of History Belgrade
Srđan Rudić, PhD, Institute of History Belgrade
Biljana Stojić, PhD, Institute of History Belgrade
Slavenko Terzić, PhD, Corresponding member of SASA
Assoc. Prof. Arpad Hornyak, PhD, University of Pecs
Jovana Šaljić, PhD, Institute of History Belgrade
Jovanka Šaranović, PhD, Strategic Research Institute, Belgrade

САДРЖАЈ

CONTENTS

- 11 **ПРЕДГОВОР**
15 **FOREWORD**

СРПСКА ВОЈСКА НА КРАЈУ ВЕЛИКОГ РАТА **SERBIAN ARMY AT THE END OF THE GREAT WAR**

- 21 **Далибор Денда**
СРПСКА ВОЈСКА 1918. ГОДИНЕ
Dalibor Denda
SERBIAN ARMY IN 1918
- 37 **Милан Гулић**
СТУПАЊЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ НА ПОДРУЧЈЕ ДАЛМАЦИЈЕ 1918. ГОДИНЕ
Milan Gulić
THE ENTRY OF THE SERBIAN ARMY IN DALMATIA IN 1918
- 59 **Александар Животић**
СРПСКА ВОЈСКА И „БОЖИЋНА ПОБУНА“ 1919.
Aleksandar Životić
SERBIAN ARMY AND “THE CHRISTMAS REBELION” IN 1919
- 75 **Миљан Милкић**
ДЕМОБИЛИЗАЦИЈА ВОЈНИХ СВЕШТЕНИКА СРПСКЕ ВОЈСКЕ
НАКОН ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА
Miljan Milkić
DEMOBILIZATION OF SERBIAN ARMY MILITARY CHAPLAINS
AFTER THE FIRST WORLD WAR

РАТНА 1918. ГОДИНА **THE GREAT WAR IN 1918**

- 93 **Mihály Krámlí**
THE END OF THE AUSTRO-HUNGARIAN NAVY AND ITS DISTRIBUTION
Михаљ Крамли
КРАЈ АУСТРОУГАРСКЕ МОРНАРИЦЕ И ЊЕНА РАСПОДЕЛА

- 107 **Blaž Torkar, Vladimir Prebilič**
MILITARY SITUATION IN SLOVENIAN TERRITORY
AT THE END OF THE GREAT WAR
Блаж Торкар, Владимир Пребилич
ВОЈНА СИТУАЦИЈА НА СЛОВЕНАЧКОЈ ТЕРИТОРИЈИ
ПО ЗАВРШЕТКУ ВЕЛИКОГ РАТА
- 119 **Christian Stachelbeck**
FROM THE EUPHORIA OF VICTORY TO A "HUMILIATING" DEFEAT:
THE GERMAN SUPREME ARMY COMMAND
AND THE PATH TO THE ARMISTICE OF 1918
Кристијан Штахелбек
ОД ПОБЕДНИЧКЕ ЕУФОРИЈЕ ДО „ПОНИЖАВАЈУЋЕГ“ ПОРАЗА:
НЕМАЧКА ВРХОВНА КОМАНДА И ПУТ ДО ПРИМИРЈА 1918.
- 133 **M. Christian Ortner**
AUSTRIA-HUNGARY'S LAST OFFENSIVE IN 1918
М. Кристијан Ортнер
ПОСЛЕДЊА ОФАНЗИВА АУСТРОУГАРСКЕ 1918.

СТВАРАЊЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ
CREATION OF THE YUGOSLAV STATE

- 151 **Горан Милорадовић**
„ПИЈЕМОТ“ ПРОТИВ „ПИЈЕМОНТА“: ПОЛИТИЧКА БОРБА
СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ ПРЕ И ТОКОМ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА
ЗА УЛОГУ ЦЕНТРА ДРЖАВНОГ УЈЕДИЊЕЊА
Goran Miloradović
“PIEDMONT” VS. “PIEDMONT”: A POLITICAL STRUGGLE
BETWEEN SERBIA AND CROATIA BEFORE AND DURING THE GREAT WAR
FOR THE ROLE OF THE CENTRE OF STATE UNIFICATION
- 183 **Александар Лукић**
СРПСКИ РЕПУБЛИКАНЦИ О УНУТРАШЊЕМ УРЕЂЕЊУ
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ 1918–1921. ГОДИНЕ
Aleksandar Lukić
SERBIAN REPUBLICANS ABOUT THE INTERNAL ORGANISATION
OF THE YUGOSLAV STATE IN 1918–1921
- 207 **Aleksandra Kolaković**
FRENCH INTELLECTUALS ON THE YUGOSLAV IDEA
AND THE CREATION OF YUGOSLAVIA
Александра Колаковић
ФРАНЦУСКИ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ О ИДЕЈИ ЈУГОСЛОВЕНСТВА
И СТВАРАЊУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

225 **Јарослав В. Вишњаков**
РУСКА РЕВОЛУЦИЈА 1917. И ФОРМИРАЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Yaroslav V. Vishnyakov
RUSSIAN REVOLUTION OF 1917 AND CREATION OF YUGOSLAVIA

235 **Biljana Stojić**
GEORGES CLEMENCEAU AND CREATION OF YUGOSLAVIA
Биљана Стојић
ЖОРЖ КЛЕМАНСО И СТВАРАЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРУШТВО
SOCIETY

259 **Душан Р. Бајагић**
ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА И КРАЈ ВЕЛИКОГ РАТА:
ПРЕМА ПИСАЊУ ФРАНЦУСКЕ ШТАМПЕ
Dušan R. Bajagić
BREAKTHROUGH OF THE SALONICA FRONT AND THE END OF THE GREAT
WAR: ACCORDING TO THE FRENCH PRESS

285 **Ана Столић**
РАТНИ ДОПРИНОСИ ЖЕНА И ПОСЛЕРАТНА БОРБА
ЗА ЖЕНСКО ПРАВО ГЛАСА У СРБИЈИ (КРАЉЕВИНИ СХС) 1918–1921.
Ana Stolić
WAR CONTRIBUTIONS OF WOMEN AND POST-WAR STRUGGLE
FOR WOMEN'S SUFFRAGE IN SERBIA
(KINGDOM OF SERBS, CROATS AND SLOVENES) IN 1918–1921

299 **Биљана Вучетић**
„СРБИЈА У АГОНИЈИ“: ЗАПАЖАЊА АМЕРИЧКИХ ХУМАНИТАРАЦА
КРАЈЕМ ВЕЛИКОГ РАТА
Biljana Vučetić
“SERBIA ON THE RACK”: SOME REMARKS OF AMERICAN HUMANITARIANS
AT THE END OF THE GREAT WAR

315 **Софија Божић**
ВЕЛИКИ РАТ И УЈЕДИЊЕЊЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
НА СТРАНИЦАМА ЧАСОПИСА *НАРОДНА ОДБРАНА* (1926–1941)
Sofija Božić
THE GREAT WAR AND THE UNIFICATION OF THE SERBS, CROATS AND
SLOVENES IN THE PAGES OF MAGAZINE *NATIONAL DEFENSE* (1926–1941)

- 335 **Миле Бјелајац**
ПРОМЕНЕ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈАМА „ВЕРСАЈСКОГ СИСТЕМА“
ТОКОМ ПРОТЕКЛИХ 100 ГОДИНА
Mile Vjelajac
HISTORICAL AND POLITICAL REASSESSMENTS
OF THE “VERSAILLES PEACE SETTLEMENTS” IN THE LAST 100 YEARS
- 357 **Маријана Мраовић**
АРХИВСКА ГРАЂА ВОЈНОГ АРХИВА О ВОЈНИМ И ЦИВИЛНИМ
ГУБИЦИМА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ
Marijana Mraović
ARCHIVAL RECORDS OF THE MILITARY ARCHIVE ABOUT MILITARY AND
CIVILIAN LOSSES OF THE KINGDOM OF SERBIA IN THE FIRST WORLD WAR

Софија БОЖИЋ

ВЕЛИКИ РАТ И УЈЕДИЊЕЊЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА НА СТРАНИЦАМА ЧАСОПИСА *НАРОДНА ОДБРАНА (1926–1941)*

Апстракт: Под утицајем кризе у којој се југословенска држава налазила од самог почетка, средином двадесетих година обновљен је рад предратне српске националне организације Народна одбрана. Обновљена организација деловала је у југословенском духу, са циљем потпуног друштвеног препорода. Реактивирањем Народне одбране покренут је и истоимени часопис, који је излазио од 1926. до 1941. године. Часопис је окупљао широк круг сарадника и доносио је прилоге из различитих области – привреде, политике, културе. Међу темама којима се повремено бавио били су и Велики рат и стварање заједничке државе. Сарадници *Народне одбране* били су заинтересовани за ток ратних операција, за велике битке, за сећања и искуства учесника рата, за истакнуте војне команданте, за литературу о Великом рату, за проблеме у вези с уједињењем Срба, Хрвата и Словенаца којим је рат окончан и за многа друга питања из тог тематског круга. У раду анализирамо чланке посвећене овим темама, у намери да установимо какву је културу сећања на преломне догађаје из блиске прошлости неговала *Народна одбрана* и какву је поруку, с тим у вези, упућивала читаоцима.

Кључне речи: Први светски рат, Народна одбрана, Сарајевски атентат, Срби, Србија, Југославија, Албанска голгота, Солунски фронт, Живојин Мишић, Степа Степановић.

Под утицајем кризе у којој се југословенска држава налазила од самог почетка, средином двадесетих година обновљен је рад предратне српске националне организације Народна одбрана. Обновљена организација деловала је у југословенском духу, са циљем потпуног друштвеног препорода.¹

---

¹ Више о послератној Народној одбрани: Љ. Димић, *Културна политика Краљевине Југославије 1918–1941, први део: друштво и држава*, Београд 1996, 465–506. О предратној